

Gemeente Ridderkerk

Accountantsverslag 2019

24 juni 2020

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 3031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9830
www.deloitte.nl

Beconnummer 110620

Aan de leden van de gemeenteraad
Van de gemeente Ridderkerk
Postbus 271
3980 AG RIDDERKERK

Rotterdam, 24 juni 2020

Ons kenmerk: 2006DB39D8/CVD

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Ridderkerk.

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de door het college van burgemeester en wethouders onder toezicht van de gemeenteraad opgemaakte jaarrekening. De controle van de jaarrekening ontslaat het college of de raad niet van hun verantwoordelijkheden. Wij hebben onze belangrijkste bevindingen samengevat in deze rapportage.

Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening van 2019 van de gemeente Ridderkerk.

Wij willen deze rapportage graag met u bespreken en kunnen dan ook uw eventuele vragen beantwoorden.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

J. van Koert MSc RA

Inhoudsopgave

01 Managementsamenvatting

Managementsamenvatting 2019	4
-----------------------------	---

02 Belangrijkste bevindingen en observaties

Jaarrekening en jaarverslag	8
Begrotingoverschrijding en aanbestedingen	9
SiSa en WNT	10
Grondexploitaties	11
Sociaal domein	14
Fraude als onderdeel van onze controle	15

03 Interne-beheersingsomgeving

De belangrijkste bevindingen uit onze managementletter 2019	17
Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving	17

04 De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente	19
Het weerstandsvermogen	21

05 Overige aangelegenheden

Communicatie met het management	23
---------------------------------	----

06 Bijlagen

Bijlage A: Niet-gecorrigeerde controleverschillen	25
Bijlage B: Onzekerheden in de controle en tekortkomingen in de toelichtingen	26
Bijlage C: Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019	27
Bijlage D: Onafhankelijkheid	28

01 Management- samenvatting

1. Managementsamenvatting 2019

1. Identificeren van wijzigingen binnen uw gemeente

2. Vaststelling materialiteit

3. Reikwijdte

4. Inschatting significante risico's

5. Conclusie significante risicogebieden

Kernactiviteiten

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd bij de BAR-organisatie.

Tijdens onze interim-controle hebben wij de belangrijkste wijzigingen binnen uw organisatie vastgesteld en is de impact op onze controleaanpak daarvan bepaald.

De bevindingen naar aanleiding van de interim-controle hebben wij met u besproken en gerapporteerd in onze managementletter d.d. 28-11-2019 (kenmerk 2019.078114/JI).

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2019 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: € 1.400.000
  - Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: € 4.200.000
- De rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden bedraagt € 50.000.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging d.d. 11 november 2019 met kenmerk 2019.077066/AA.

Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Onze planning beschrijft het proces van risico-inschatting, inclusief nadere informatie over de significante risico's die wij tijdens deze opdracht hebben geïdentificeerd. Onze bevindingen en conclusies met betrekking tot deze risico's zijn vermeld in deze rapportage.

De significante risico's die wij hebben geïdentificeerd zijn;

- Management override of controls
- Waardering grondexploitaties

Wij wijzen u op onze conclusies met betrekking tot de significante controlerisico's. We merken op dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd ten aanzien van de significante risicogebieden.

Bevindingen

- De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar en het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
- Er is sprake van begrotingsoverschrijvingen op programma "4. Economische zaken", welke meetelt in accountantsoordeel.
- Er is sprake van begrotingsoverschrijvingen op de programma's "7. Jeugd(hulp)", "8. Welzijn en zorg" en "9. Werk", welke op basis van de door de raad vastgestelde criteria niet meetellen in het accountantsoordeel.
- Er is sprake van onrechtmatige kredietoverschrijvingen, welke voor een bedrag ad. € 233.800 meetellen in het accountantsoordeel.
- Er is voor een bedrag ad. € 290.100 sprake van een onzekerheid in ons oordeel over de getrouwheid en de rechtmatigheid in het kader van het sociaal domein.
- Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de controle op management override of controls

Kernpunten

- Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd.
- Er is sprake van een niet-gecorrigeerd controleverschil van € 102.700 met betrekking tot het vermogen en resultaat.
- Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot de Wet Normering Topinkomens en SiSa-bijlage.
- Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Ridderkerk.
- Geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels.

Verklaring

Wij verstrekken een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Ridderkerk.

De controle 2019 van de gemeente Ridderkerk

1. Managementsamenvatting 2019 (vervolg)

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Ridderkerk uitgevoerd, en geven hierbij een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid af.

Met de opdrachtbevestiging 2019, hebt u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het Controleprotocol 2015-2019 (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het normenkader 2019.
- Het toetsingskader 2019.
- Controleprotocol WNT 2019.

Geen significante wijzingen in reikwijdte van de controle

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Ridderkerk

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente Ridderkerk, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage D bij deze rapportage.

Geen wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2019.

Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

02 Belangrijkste bevindingen en observaties

2. Belangrijkste bevindingen en observaties

Jaarrekening en jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat de grondslagen van de jaarrekening aanvaardbaar zijn en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Jaarrekening en jaarverslag

De jaarstukken 2019 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2019.
- De jaarrekening 2019 (overzicht van baten en lasten met toelichting, de balans met toelichting de SiSa bijlage en het overzicht met taakvelden).
- Bijlagen

In het onderdeel "Programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden met betrekking tot de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (o.a. over weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat verklaringen van het bestuur in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2019.

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Rechtmatigheid

Er is sprake van een begrotingsoverschrijdingen op de programma's "4. Economische zaken", "7. Jeugd(hulp)", "8. Welzijn en zorg" en "9. Werk", welke op basis van de door de raad vastgestelde criteria gedeeltelijk meetellen in het accountantsoordeel.

Begrotingsoverschrijding

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de raad, zodat zij tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad als toezichthoudend orgaan. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijding per programma.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV. Wij hebben bij de controle op de jaarrekening vastgesteld dat er sprake is van een begrotingsoverschrijdingen op de programma's "4 Economische zaken", "7 Jeugdhulp", "8. Welzijn en zorg" en "9. Werk". De overschrijdingen op programma 4 tellen op basis van de door de raad vastgestelde criteria mee in het accountantsoordeel en zijn aangemerkt als onrechtmatig.

Rechtmatigheid Europese aanbestedingen

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole en door de uitkomsten bij de GR BAR-organisatie is onderzoek gedaan naar de naleving van de Europese aanbestedingsregels. Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van de door de organisatie uitgevoerde interne controlewerkzaamheden en zijn aanvullende waarnemingen verricht. Samen met uw organisatie zijn de belangrijkste leveranciers onderzocht op de rechtmatigheid van de uitgaven in het boekjaar 2019.

Tijdens de controlewerkzaamheden hebben wij geen opdrachtverstrekkingen aangetroffen die op basis van de aard en omvang Europees aanbesteed hadden moeten worden. Er is in dit geval geen sprake van rechtmatigheidsfouten in het kader van EU-aanbestedingen die meewegen in ons oordeel bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Ridderkerk.

Kredietoverschrijdingen

Wij constateren kredietoverschrijdingen voor een totaalbedrag van € 233.800. Deze overschrijdingen zijn aangemerkt als onrechtmatig. De overschrijdingen zijn nader toegelicht vanaf pag. 154 van de jaarstukken.

Begrotingsoverschrijdingen

<i>Programma 4</i> Economische zaken (totaal € 249.000)	Op het programma Economische zaken zijn de lasten overschreden met € 249.000. De overschrijdingen zien toe op de categorie 'Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten die passen binnen het bestaande beleid en ten onrechte niet tijdig aan de raad zijn gerapporteerd' en tellen derhalve mee in het rechtmatigheidsonderdeel. <i>Onrechtmatig, telt mee in het oordeel</i>
<i>Programma 8</i> Welzijn en zorg (totaal € 87.600)	Op het programma Welzijn en zorg zijn de lasten overschreden met € 87.600. De overschrijdingen zien toe op openeinderegelingen en tellen derhalve niet mee in het rechtmatigheidsoordeel. <i>Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel</i>
<i>Programma 7</i> Jeugdhulp (totaal € 434.200)	Op het programma Jeugdhulp zijn de lasten overschreden met € 434.200. De overschrijdingen zien toe op openeinderegelingen en tellen derhalve niet mee in het rechtmatigheidsoordeel. <i>Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel</i>
<i>Programma 9</i> Werk (totaal € 622.600)	Op het programma Werk zijn de lasten overschreden met € 622.600. De overschrijdingen zien toe op openeinderegelingen en tellen derhalve niet mee in het rechtmatigheidsoordeel. <i>Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel</i>

De geconstateerde kostenoverschrijdingen zijn formeel altijd onrechtmatig. De overschrijdingen tellen op basis van de door de raad vastgestelde criteria niet mee in het accountantsoordeel.

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

SiSa-bijlage en WNT
verantwoording

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage of de WNT-verantwoording 2019 geconstateerd

Sisa Bijlage

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota Verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden in de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage C van dit accountantsverslag. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wet normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2019 niet meer bedragen dan € 194.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2019 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Naleving en publicatieplicht WNT

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de WNT en/of met betrekking tot de publicatieverplichtingen van de WNT.

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Grondexploitatie

Op deze pagina hebben wij overige aangelegenheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Grondexploitatie - Actualisatie

Actualisatie

De balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitatie). Wij hebben vastgesteld dat de grondexploitatie zijn geactualiseerd. De risico's voor de grondexploitatie zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitatie zoals opgenomen in uw Meerjarenperspectief Ontwikkelingsprojecten (MPO).

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitatie, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie (in miljoen euro)

NB. de boekwaarde neemt af, dit wordt met name veroorzaakt doordat:

- a) Gerealiseerde grondverkoop in het verslagjaar ad € 22 miljoen;
- b) Tussentijdse winstneming in het verslagjaar ad € 5 miljoen;
- c) Gedane investeringen in het verslagjaar ad € 2 miljoen.

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Grondexploitaties – Actualisatie

Actualisatie (vervolg)

Wij hebben voor deze aspecten het proces beoordeeld waarlangs het management schattingsposten ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitaties. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

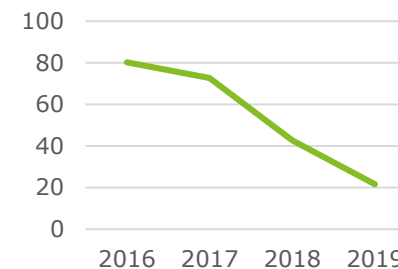
De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2019 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden vastgesteld dat uw gemeente:

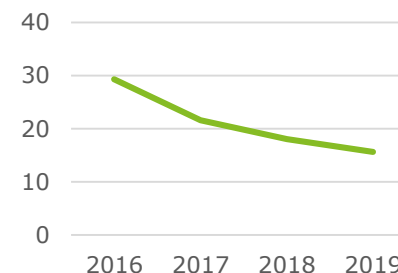
- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten
- Externe deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de:
- Gehanteerde uitgangspunten betreffende het programma en de planning in de grondexploitatie;
- Geraamde grondprijzen en grondopbrengsten.
- Het niveau van de nog te maken plan- en civiele kosten op een deugdelijke wijze heeft bepaald.

Zoals blijkt uit de figuren hiernaast, nemen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten af en wordt een netto-overschot van in totaal € 5 miljoen verwacht (2018: € 8,4 miljoen). Dit verschil wordt grotendeels verklaard door de tussentijdse winstname van € 4,8 miljoen in dit jaar. Deze (verwachte) uitkomsten zijn in belangrijke mate afhankelijk van de uitgangspunten voor de planning (fasering) en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode).

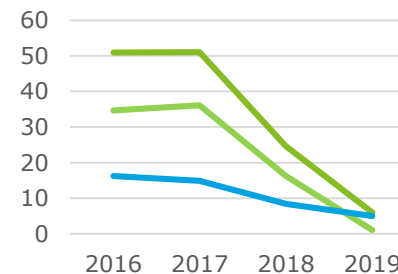
Ontwikkeling van de nog te realiseren opbrengsten (in miljoen euro)

Ontwikkeling van de nog te realiseren kosten (in miljoen euro)

Ontwikkeling van de verwacht resultaat op eindwaarde (in miljoen euro)

Resultaat nog te maken kosten en opbrengsten
Balanswaarde
Resultaat

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Grondexploitaties – Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard

Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard

Naast uw grondexploitaties in eigen beheer participeert u tezamen met de gemeenten Barendrecht en Rotterdam in de gemeenschappelijke regeling Nieuw Reijerwaard. Deze GR heeft als belangrijkste doel het realiseren van een bedrijventerrein. De GR wordt gecontroleerd door een andere externe accountant. Conform de voorschriften hebben wij een dossierreview uitgevoerd bij de accountant en daarbij vastgesteld dat wij kunnen steunen op de werkzaamheden van de externe accountant van de GR.

In overeenstemming met voorgaand jaar onderkennen wij een verhoogd risicoprofiel voor de gemeenschappelijke regeling Nieuw Reijerwaard. De GR Nieuw Reijerwaard kenmerkt zich door hoge nog te realiseren opbrengsten en kosten, waarbij het verwacht voordelig resultaat beperkt is.

- Nog te maken kosten € 116 miljoen
- Nog te realiseren opbrengsten € 270 miljoen
- Verwacht resultaat (eindwaarde) € 0,3 miljoen

Voor het boekjaar 2019 constateren wij dat de mate van realisatie van zowel de kosten als de opbrengsten opnieuw achter blijft op de begroting. Op de kosten en opbrengsten is respectievelijk een onderrealisatie zichtbaar van € 13 miljoen en € 25 miljoen.

Tegelijkertijd constateren wij een positieve ontwikkeling, welke zich uit in de realisatie van de duurdere kavels van € 300 per m². Een andere positieve ontwikkeling ziet toe op de extra mogelijkheden voor afzet, welke door uw gemeente in 2020 zijn gerealiseerd middels de afname van gronden voor € 12 miljoen. Deze gronden worden in erfpacht uitgegeven, hetgeen de potentiële gebruikers van het bedrijventerrein helpt bij de mogelijkheid om zich te vestigen.

Tot slot hebben wij vastgesteld dat de mogelijke effecten van de COVID crisis conform wet- en regelgeving niet zijn verwerkt in de actualisatie per 01-01-2020.

Grondexploitaties – Tussentijdse winstneming

Tussentijdse winstneming

In juli 2019 heeft de commissie BBV de Notitie Grondbeleid in begrotingen en jaarverslaggevingen gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat voor winstneming de 'percentage of completion'-methode moet worden toegepast. Hierbij geldt dat, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijdse winst moet worden genomen. Voor toepassing van de POC-methode is het van belang dat het resultaat betrouwbaar kan worden geschat en moet er sprake zijn van verkochte gronden en gerealiseerde kosten.

De gemeente Ridderkerk heeft in 2019 tussentijdse winsten genomen op de projecten Het Zand, Cornelisland en Lagendijk. Wij hebben ten aanzien van de tussentijdse winstneming geen niet-gecorrigeerde controleverschillen geconstateerd.

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Overige aangelegenheden

Op deze pagina hebben wij overige aangelegenheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening 2019.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

Sociaal domein

Jeugdzorg

De kosten van de regionale jeugdzorg bestaan uit de geraamde bijdrage 2019 aan de gemeenschappelijke regeling Jeugdzorg Rijnmond en een aanvullende bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling als gevolg van het voorlopige nadelig resultaat over 2019. Deze laatste post is eveneens verwerkt in uw jaarrekening 2019.

Productieverantwoordingen Jeugdzorg

Daarnaast heeft u een kleine post van lokale uitgaven aan Jeugdzorg. Wij hebben hiervan de productieverantwoordingen beoordeeld. Van een aantal aanbieders kleiner dan € 50.000 heeft u volgens uw eigen beleid geen gecontroleerde productieverantwoording ontvangen of zijn er controleverklaringen met beperking afgegeven. Dit betreffen in totaal zes aanbieders met een totaalbedrag van € 60.000 dat wij aanmerken als een onzekerheid in onze controle (2018: € 82.000).

Persoonsgebonden budgetten

De werkelijke uitputting van de persoonsgebonden budgetten voor Wmo en Jeugdzorg bedraagt volgens de SVB € 1.427.000. In 2019 heeft u vastgelegd welke werkzaamheden u heeft uitgevoerd en welke steekproeven zijn genomen om de rechtmatigheid van de bestedingen van uw PGB-cliënt zelf vast te stellen. Wij vinden het controlespoor voldoende om de onzekerheden die op basis van de verklaring van de SVB achterblijven te mitigeren.

Productieverantwoordingen Wmo

De gemeente heeft van de zorgleveranciers controleverklaringen ontvangen bij de productieverantwoordingen. De ontvangen verantwoordingen zijn door uw gemeente geanalyseerd. Twaalf leveranciers hebben u over 2019 (nog) geen verantwoording voorzien van een controleverklaring verstrekt. Tien van deze leveranciers beschikken over een productieverantwoording van kleiner dan € 50.000 en hebben volgens uw eigen beleid geen controleverklaring hoeven te verstrekken. Wij hebben de twaalf aanbieders als onzeker aangemerkt. Dit betreft een totaalbedrag van € 230.100 (2018: € 57.800).

2. Belangrijkste bevindingen en observaties (vervolg)

Fraude als onderdeel van onze controle

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

Fraude als onderdeel van onze controle

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptie-wetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

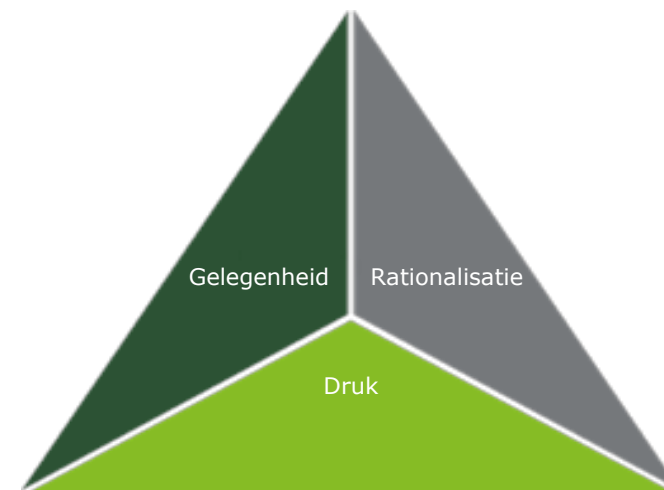
In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van de vaststelling van de frauderisicoanalyse door de verschillende gremia binnen uw gemeente alsmede een periodieke actualisatie hiervan als onderdeel van het interne-controlesysteem. Daarnaast hebben wij u geattendeerd op het belang van het identificeren van de frauderisico's van de individuele gemeenten. Tijdens de interim-controle 2019 hebben wij vastgesteld dat u in 2019 de frauderisicoanalyse expliciet laat vaststellen door uw dagelijks bestuur en de eerste contacten zijn gelegd om met de deelnemende gemeenten in gesprek te komen over de frauderisicoanalyse.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

03 Interne- beheersingsomgeving

3. Interne-beheersingsomgeving

Verbeterpunten in de interne beheersing

De belangrijkste bevindingen uit onze managementletter 2019

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd bij de BAR-organisatie.

Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van de interim-controle hebben wij met u besproken en gerapporteerd in onze managementletter d.d. 28-11-2019 met kenmerk 2019.078114/JI.

Betrouwbaarheid en continuïteit automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen binnen uw organisatie een steeds dominantere plaats in met het oog op een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

In 2019 hebben wij een IT-audit uitgevoerd, de bevindingen hiervan zijn besproken met uw organisatie.

04 De financiële positie van uw gemeente

4. De financiële positie van uw gemeente

Het eigen vermogen

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van de ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2018 afgenomen

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2019 bedraagt € 3,588 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds circa € 5,280 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2019 € 1,692 miljoen bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in miljoen euro's)	2019	2018	2017	2016
Eigen vermogen per 1 januari	58,4	58,5	58,2	60,0
Tussentijdse resultaatbestemming	5,2	4,6	3,5	-/- 3,6
Gerealiseerd resultaat	1,6	4,5	3,8	1,8
Totaal ('saldo van baten en lasten')	-/- 3,6	-/- 0,1	0,3	1,8
Eigen vermogen per 31 december	54,8	58,4	58,5	58,2

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2019 42,8 % van het balanstotaal (2018: 38,8 % van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

4. De financiële positie van uw gemeente (vervolg)

Het exploitatieresultaat

Exploitatieresultaat 2019 (in miljoen euro)	Rekening 2019	Begroting 2019	Vershil
Totale baten	135,38	139,29	
Totale lasten	139,97	148,64	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	- 3,59	- 9,34	5,75
Saldo mutaties reserves	5,28	7,79	- 2,51
Gerealiseerd resultaat	1,69	- 1,55	

De exploitatie over 2019 laat een negatief gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 3,59 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 9,34 miljoen. Dit is een verschil van afgerond € 5,75 miljoen. Hier staat ten opzichte van de begroting een nadeel op de mutaties in reserves tegenover van € 2,51 miljoen. Per saldo is sprake van een verschil ten opzichte van de begroting 2019 van € 3,24 miljoen.

Het grootste voordeel in de baten doet zich voor in het programma "Economische zaken" (€ 0,271 miljoen) en het grootste nadeel op programma "Gezondheid en duurzaamheid" (€ 1,6 miljoen). Het grootste voordeel in de lasten doet zich voor in het programma "Ruimtelijke ontwikkeling en wonen" (€ 6,6 miljoen) en het grootste nadeel op programma "Werk" (€ 0,612 miljoen).

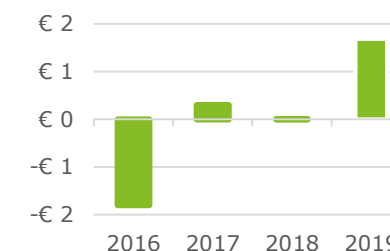
Voor een gedetailleerd inzicht in de afwijkingen en de verklarende toelichting hierbij, verwijzen wij u naar de toelichtingen van de programma's na de staat van baten en lasten, zoals opgenomen in de jaarrekening 2019.

Wij zien dat uw reserve positie ongeveer gelijk is aan het landelijk gemiddelde. Uw schuldquote is gemiddeld ten opzichte van andere vergelijkbare gemeenten. Relatief hoge reserves en een gemiddeld schuldpositie resulteert derhalve in een goede vermogenspositie van de gemeente Ridderkerk.

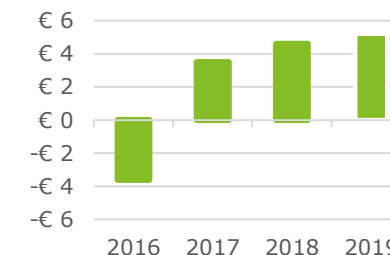
Daartegenover staat dat uw gemeente moeite heeft om de structurele lasten in de begroting te dekken met structurele opbrengsten. Op dat aspect van de financiële positie heeft uw gemeente een uitdaging en uiteraard komen daar de mogelijk structurele effecten van de COVID-19 crisis bij. Hoewel uw gemeente een sterke vermogenspositie heeft, vraagt dit om de nodige aandacht en keuzes.

Op pagina 9 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

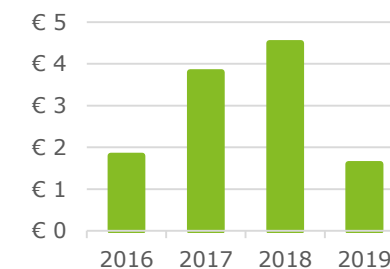
Saldo van baten en lasten (in miljoen euro)

Mutaties in reserves (in miljoen euro)

Gerealiseerd resultaat (in miljoen euro)

4. Het weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is nagenoeg gelijk gebleven

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt, inclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € 29,8 miljoen (2018: € 29,6 miljoen). De weerstandscapaciteit is hiermee nagenoeg gelijk gebleven.

De inventarisatie van risico's die in de paragraaf Weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kans-inschatting van het zich voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en wordt aangegeven welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de grootste risico's.

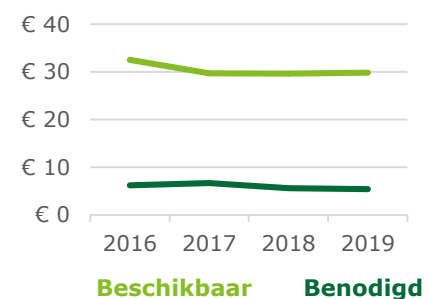
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van een simulatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is bij het vastgestelde zekerheidspercentage.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 5,4 miljoen (2018: € 5,6 miljoen). Ten opzichte van 2018 zijn de gekwantificeerde risico's nagenoeg gelijk gebleven.

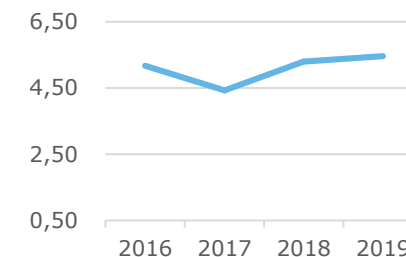
De lichte stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de lichte daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen ultimo 2019 is gestegen naar 5,46 in 2019 (2018: 5,30).

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar paragraaf "Weerstandsvermogen en Risicobeheersing" in het jaarverslag 2019.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Ratio weerstandscapaciteit

05 Overige aangelegenheden

5. Overige aangelegenheden

Communicatie met het management

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben het college van burgemeester van wethouders van de gemeente Ridderkerk ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het college van burgemeester van wethouders en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de onderneming de volledige medewerking verleend, en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Impact corona

Nederland is in de greep van het Corona-virus. Waar enkele weken geleden de maatregelen nog toezagen op enkele eenvoudige tips rondom het schudden van handen en we de ontwikkelingen in de andere (Europese) landen op de voet volgden, is Nederland sinds enkele weken massaal aan het thuiswerken en worden er in het verlengde van de landen om ons heen verdere maatregelen genomen die grote impact hebben op de samenleving. De uitdagingen die deze maatregelen met zich meebrengen zijn voor iedere organisatie verschillend.

In de jaarrekening heeft u een passage opgenomen over de mogelijke gevolgen van het coronavirus op de gemeente Ridderkerk. Dit heeft u opgenomen in de "*Gebeurtenissen na balansdatum*" van de jaarrekening. Deze gevolgen hebben geen impact op de cijfers per 31 december 2019, maar raken wel de bedrijfsvoering voor 2020. Voor de jaarstukken 2019 dienen de gevolgen van het coronavirus te worden beschouwd als een 'gebeurtenis na balansdatum'. De gevolgen van het coronavirus geven geen nadere informatie over de feitelijke situatie per balansdatum, zijnde 31 december 2019, maar wél over de omstandigheden die zijn ontstaan ná deze datum.

Wij hebben eveneens in de controleverklaring een verplichte paragraaf opgenomen ter benadrukking van de impact van het coronavirus.

06 Bijlagen

Bijlage A – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Overzicht van niet-gecorrigeerde controleverschillen. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van al deze niet-gecorrigeerde posten, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn. De volgende niet-gecorrigeerde afwijkingen zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	€ 102.700	€ 102.700
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 102.700	€ 102.700
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten (begrotingsrechtmatigheid)	€ 249.000	
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten (kredietoverschrijdingen)	€ 233.800	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 585.500	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het normenkader is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage B – Onzekerheden in de controle en tekortkomingen in de toelichtingen

Overzicht van onzekerheden in de controle. Wij krijgen een schriftelijke bevestiging van het management waarin is vermeld dat, na overweging van deze onzekerheid, zowel individueel als in totaal, binnen de context van de jaarrekening als geheel, geen aanpassingen nodig zijn.

De volgende onzekerheden zijn gedurende onze controle geïdentificeerd:

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Overige onzekerheden (verantwoordingen Wmo en Jeugdzorg)	€ 290.100	€ 290.100
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole en getrouwheidscontrole	€ 290.100	€ 290.100

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om het bestuur in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat het bestuur deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing.	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage C – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder Sisa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
EZK F1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Specifieke uitkering Sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage D – Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Ridderkerk in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor een tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking hiervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen. Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt, waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controle-opdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze organen te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Bijlage D – Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

Rotatie van teamleden

Een te grote mate van vertrouwdheid kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken. Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van de leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen. Het kan dan ook vereist zijn om teamleden te vervangen. Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij Ridderkerk te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam, heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

This report has been prepared solely for the use of the Audit Committee, Supervisory Board and Executive Board of gemeente Ridderkerk and should not be distributed or quoted in whole or in part without our prior written consent. No responsibility to any third party is accepted as the report has not been prepared for, and is not intended for, any other purpose. As a consequence, we do not assume any liability or duty of care to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come.

The matters raised in this report are those which have come to our attention as a result of our audit and are those that we believe we need to bring to your attention. They are not a comprehensive record of all the matters arising and in particular we cannot be held responsible for reporting all risks in the business or all internal control weaknesses. Any conclusion, opinion or comments expressed herein are provided within the context of our opinion on the financial statements as a whole, which will be expressed in our auditor's report. Similarly, the comments, observations and recommendations involving systems and procedures should not be read as an opinion on the internal control structure and its operation.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.

© 2020 Deloitte Accountants B.V. All rights reserved.
Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited